

IVN Gulp en Geul bewondert Kasteeltuin Valkenburg (zond. 26 juni 2005).

Tot even na 13.00 uur gewacht te Mechelen en vervolgens probeerden we tijdig de Kasteeltuin te bereiken waar Servé Roebroek ons rond zou rond leiden in het uithangbord van IVN Valkenburg, de voormalige heemtuin Sjaloen. Ondanks de tijdremmende maatregelen te Wijlre wisten we nog tijdig (13.30 uur) de bestemming te bereiken. Onder de fraaie en beroemde berceau van perenbomen zaten nog enkele deelnemers te wachten en zo kreeg onze groep steeds meer gestalte. Onze gids onderhield zich ondertussen bij de vrijwilligers aan de kassa maar was zo enthousiast over het bezoek van zijn zuidelijke IVN collega's dat hij ook meteen van start wilde gaan. Onzerzijds was er geen enkel bezwaar hoorbaar.



Na het betalen van de toegangspenningen staan we meteen in het gedeelte van de oude landbouwgewassen in deze streek. Een stortvloed van verhalen en informatie stroomt over ons heen en deze zal pas stoppen als we de poorten van de tuin achter ons dicht trekken. Eigenlijk is het jammer dat we al zo 'vroeg' de tuin uit moeten want de toelichting van de gids wordt bijzonder gewaardeerd. We noemen slechts enkele typische gewassen zoals de pastinaak. Deze forse witte wortel was het



volksvoedsel tot ver in de 16^e eeuw waarna de aardappel uit Amerika deze plaats geleidelijk overnam. Een ander speciaal gewas is de oergraansoort Spelt, *Triticum spelta*, welke in de Romeinse tijd in onze regio werd geïntroduceerd. Vondsten bewijzen dat Spelt al meer dan 9000 jaar in Europa werd verbouwd. Het is een zeer sterk soort dat goed groeit zonder bemesting, ongevoelig is voor ziektes en dus ook niet met allerlei chemische middelen bespoten dient te worden. De opkomst van de tarwe

(meer opbrengst, snelle groeier en gemakkelijker te ontdoen van zijn vliezen) betekende de ondergang van deze speciale graansoort. Gelukkig zien we door allerlei oorzaken het ras aan populariteit winnen en steeds meer verbouwd worden. We noemen hier slechts enkele factoren zoals o.a. het streven naar oude streekproducten, de smaak, en de bijzonder milieuvriendelijke teelt. Persoonlijk heb ik ca. 20 jaar geleden in Aubel speltbrood leren kennen en blijf sindsdien altijd speltbrood kopen als dat mogelijk is en soms heb ik er een ritje naar de bakker in St. Geertruid echt voor over.

Sommige stukken van de tuin kun je alleen vervolgen met het nodige commentaar van de gids die af en toe enkele cilinders uit de grond tovert om sommige zaken ook visueel te verduidelijken. Zo toont hij ons o.a. de kleurresultaten van textiel verven met planten en een dikke peer, ondergedompeld in een alcoholisch drankje in een fles. Belangstellenden moeten beslist om gids Servé vragen en je krijgt nog veel meer verhalen te horen. Diverse keren valt de naam van de ontwerper van de heemtuin die in 2003 overleed, Aloys Lemmerling. Juist deze man wist bij Servé het enthousiasme voor natuur en heemkunde met alle historische tradities fors te stimuleren.



De nagebouwde mergelgrot of –groeve levert weer voldoende stof op om in te gaan op o.a. zagen, hakken, steken, enz. Foto's en blokbrekersmaterialen verduidelijken de uitleg. Een



minder deskundig lid van IVN valkenburg begeleidt ons en krijgt de kans om heel veel informatie te ontvangen en straks mogelijk zelf te verspreiden. Voor ons is ze al oneerbiedig omgedoopt tot stagiaire maar mogelijk loopt ze al snel met haar eigen verhaal door de tuin met een groep belangstellenden. De tips van onze gids zijn heel simpel en doeltreffend maar je moet even over die drempel durven.

We gaan geen plantjes opsommen maar geven een indruk. Een bezoekje zal je daadwerkelijk veel meer informatie opleveren en je indrukken laten opdoen. Bij heel veel planten, in de tuin, in de heg, in de perkjes, enz. is er een verhaal. Zo zien we de kardoer, de zilverdistel, het slangekruid, de meekrap en de wede en elke plant heeft zijn eigen verhaal. Vlak naast de mergelkelder staan we stil bij een stukje zinkflora, welke alleen mogelijk is op een zinkhoudende laag. Vandaar dat er diverse vrachten uit Plombières hier zijn aangevoerd en inderdaad, we herkennen het zo bekende geel bloeiende zinkviooltje (*Viola Calaminaria*) en tal van andere zinkminnende plantjes.



In een iets ruiger stukje van de tuin is er gelijkenis met het Limburgse bos te ontdekken.

Diverse struiken en bomen worden even nader bekeken en Servé vindt weer een



ondergrondse cilinder. We worden geconfronteerd met diverse nestkastje voor en met diverse bewoners, We ontdekken een tweetal kunstmatige dassenburchten en natuurlijk weer verhalen over hun toiletputjes.

Een volgend aandachtspunt is de vijver of poel waarin we jonge salamanders ontdekken. Op verzoek van Servé is er uiteindelijk ook een groene kikker zichtbaar en hoorbaar. Deze wist aan de reigers te ontsnappen. We herkennen o.a. ook de grote boterbloem waarvan

het uiterlijk helemaal niet lijkt op een boterbloem totdat er een bloem is geopend. Onze gids heeft zijn oortje open want zijn kennis op plantengebied neemt die dag fors toe. Gelukkig is hij geen machine maar een mens met af en toe een stel hersens dat niet alle informatie op de juiste plek opslaat. Eenieder herkent deze verschijnselen.

Na een schuurtje met actieve bijenkasten en een op zonne-energie werkende wassmelter arriveren we bij een schuur met sjansen ofwel bundels hout. Een ideale plek voor insecten maar ook voor diverse zoogdieren, op zoek naar eten of een onderkomen. Een laag zand moet straks vertellen wie van de gastvrijheid gebruik maakt. De drogende tabaksbladeren blijven waarschijnlijk onaangeroerd. Een verzameling staken, gemaakt van snoeiafval, mist heel vaak een arm of zijtak om daadwerkelijk ingezet te kunnen worden om flink dragende fruitbomen te ondersteunen.



We passeren een fraai stukje tuin dat o.a. diverse toortsen en vingerhoedskruid in het zonnetje plaatst. De stapel wortelstronken of stobben blijken geleidelijk rijk genoeg om menige bloeiende plant te voeden. We bewonderen de leibomen tegen de zachte mergelmuur maar hebben vooral bewondering voor de rijke verzameling van de mooie en massaal geelbloeiende helmbloem (*Corydalis lutea*) langs de wanden van de molentak.



Servé is droog gepraat en we besluiten om in het IVN home even wat koel vocht tot ons te nemen.

Een half uur later staan we in de molen waarin het leven van 50 a 100 jaar terug is nagebootst. Menigeen herkent de situatie hoewel de meesten toen nog niet geboren waren. Zowel keuken en woonkamer lijken redelijk bekend en later volgt ook de slaapkamer. Enkele Belgische gasten hebben het over de salon en ook zij herkennen diverse

voorwerpen uit hun jeugd of uit eigen ervaring, zoals de fameuze strijkbout. Het molengedeelte herbergt voor de meesten onder ons nauwelijks onbekende onderdelen. Opvallend was dat er op de zolder een expositie met diverse onderwerpen zoal geologie en mijnbouw, marterachtigen, enz.

Uiteindelijk belanden we in het laatste onderdeel van vandaag, de kruidentuin. De warmte en droogte van de afgelopen weken had ook hier een aantal slachtoffers gevraagd. Een forse wolfskers is nog moeizaam te herkennen en



het is de vraag of een emmer water nog tijdig genoeg is om het leven te redden. De Latijnse benaming, *Atropa belladonna*, geeft een beetje aan waarvoor deze plant zo belangrijk was. Dames gebruikten het gif van deze plant om hun pupillen te vergroten en er dus aantrekkelijker uit te zien. Een te hoge dosis was dodelijk.

Gelukkig beschikt de kasteeltuin over een aardige groep vrijwilligers om de tuin te onderhouden. De een legt zich toe op de kruidentuin, de ander op de akkers met oude gewassen, en weer een ander.....enz. Tegen 17.00 uur neemt de dagploeg afscheid (want de tuin sloot al om 16.30 uur) maar met gids Servé bekijken we in hoog tempo enkele boekwerken met fraaie beelden in en over het Geuldal. Een tiental minuten later trekken we



definitief de poort achter ons dicht. En Servé..... die gaat nu zijn vrouw vertroetelen want zij is vandaag jarig en zit al de hele dag met bezoek in huis terwijl haar man weer de deur uit is. Hij had dolle pret met deze enthousiaste groep maar of ze thuis ook zo dol enthousiast waren?

Waarschijnlijk maken we ons zorgen om niets want ik weet dat het volgend stukje tekst alles duidelijk weergeeft: "... en Servé zag dat het goed was".